

چرا تعداد داوطلبان ارشد نصف شد؟

در ۴ سال اخیر تعداد داوطلبان آزمون کارشناسی ارشد ۴۶ درصد کاهش یافته است. «فرهیختگان» دلایل احتمالی این شعبه‌بازی عددی را بررسی می‌کند

امین خلیق
روزنامه‌نگار

چند سالی است شاهد کاهش تعداد داوطلبان آزمون ارشد هستیم. آزمون‌هایی که تا چند سال پیش یکی از آزمون‌های پرطرفدار محسوب می‌شد، این روزها در حال از دست دادن محبوبیت خود است. در حالی که ابتدای دهه ۹۰، تعداد ۹۳۰ هزار و ۱۷۲ نفر داوطلب شرکت در آزمون ارشد دانشگاه‌ها حضور داشت، اما اکنون این عدد با بیش از ۴۹ درصد افت در سال ۹۸ به ۴۸۱ هزار و ۸۴ نفر رسیده است. در واقع در این سال‌ها تعداد داوطلبان ورود به مقطع ارشد به نصف کاهش پیدا کرده، این در حالی است که ایران در گذشته به تحصیلات تکمیلی به‌عنوان یکی از عوامل رشد علم به دلیل تولید مقالات نگاه می‌کرد، اما اکنون این روند نیز تحت‌الشعاع سیاست‌های دیگری از جمله کاهش ظرفیت ارشد قرار گرفته است. در این بین نه تنها تعداد داوطلبان آزمون ارشد کاهش پیدا کرده بلکه براساس آمار سال گذشته حتی تعداد داوطلبانی که در آزمون کارشناسی ارشد مجاز به انتخاب رشته شده‌اند، با کاهش روبه‌رو بوده است. در این آزمون ۴۴۸/۴ درصد داوطلبان حتی اقدام به انتخاب رشته نکرده‌اند و این نشان دهنده آن است که حدود نیمی از داوطلبان امسال متقاضی ورود به مقطع کارشناسی ارشد هیچ‌گونه آمیدی یا دلیلی برای انتخاب رشته نداشته‌اند. حسین توکلی در این مورد می‌گوید: «از مجموع افراد مجاز به انتخاب رشته در آزمون کارشناسی ارشد سال ۹۸ حدود ۵۵/۵۲ درصد داوطلبان فرم انتخاب رشته خود را تکمیل کرده‌اند، البته همان‌طور که گفته شد این ماجرا محدود به علاقه داوطلبان نبوده و سیاست‌گذاری‌هایی نیز برای کاهش پذیرش دانشجو در مقطع کارشناسی ارشد صورت گرفته است. هم‌راه امسال علی‌حاکمی صمدی، معاون آموزشی وزیر علوم، تحقیقات و فناوری از کاهش هفت درصدی پذیرش دانشجو در دوره کارشناسی ارشد سال تحصیلی ۹۸-۹۹ خبر داده و گفت: «سال ۹۷ تعداد ۱۸۳ هزار و ۳۱۶ نفر قبول شدند، اما امسال ۱۷۰ هزار و ۵۰۴ نفر به دوره کارشناسی ارشد راه یافته‌اند که این کاهش هفت درصدی را نشان می‌دهد.» او یکی از مشکلات ارشد را گله‌مندی دانشگاه‌ها از بی‌کیفیت بودن پذیرش در دوره تحصیلات تکمیلی به‌خصوص مقطع ارشد دانسته و می‌گوید: «گله‌مندی عمومی در دانشگاه‌ها از نظر کیفیت ورودی‌های تحصیلات تکمیلی وجود دارد. اما دوره‌دوگانه‌دکتری طبق فرمول‌ها درصدی از داوطلبان توسط مصاحبه برای تحصیل در این دوره تعیین می‌شوند و مصاحبه‌نظر دانشگاه برای آبروی پذیرش داوطلبان به نوعی تأمین می‌کند.» او تعداد دانشجویان این مقطع را بیش از حد پهنه‌باز دانسته و ادامه می‌دهد: «در سطح کلان تعداد دانشجویان کارشناسی ارشد خیلی بیش از یک عدد پهنه‌باز است و ساماندهی روی تعداد ظرفیت پذیرش در کارشناسی ارشد اهمیت دارد.» او با بیان اینکه در صورت همراهی دانشگاه‌ها این میزان از پذیرش دانشجوی کارشناسی ارشد را می‌توان پایین‌تر آورد، افزود: «در راستای جذب زیاد دانشجو در دانشگاه‌ها، متقاضیانی که متوسط پایین هستند، در بسیاری از دانشگاه‌ها به‌طور پراکنده تحصیل می‌کنند.» حاکمی صمدی حتی در مورد کاهش ظرفیت دانشجو در مقطع کارشناسی صحبت کرده و می‌گوید: «دانشگاه‌های سطح بالای کشور ظرفیت دوره کارشناسی را نسبت به افزایشی که در کارشناسی ارشد و دکتری وجود دارد، پایین آوردند و اکنون نسبت ورودی‌ها خروجی‌ها در دانشگاه‌های سطح خوب مساوی است.»

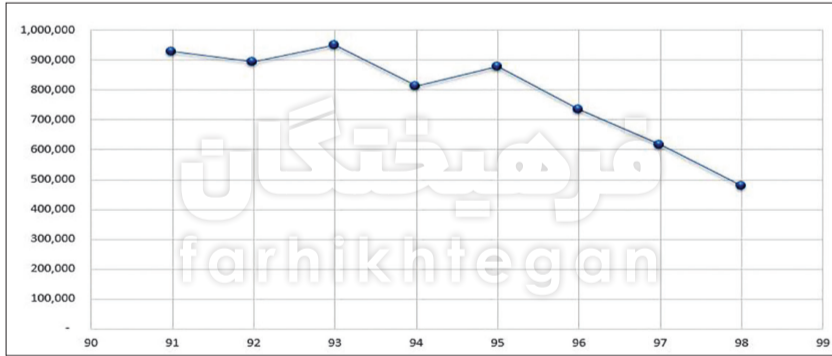
عکس: وحید سارینی / فرهیختگان

پاسخ چرایی کاهش داوطلبان: ارتقای کیفیت

سیدحسین حسینی، معاون آموزشی دانشگاه تهران در گفت‌وگو با «فرهیختگان» موج پیشین تمایل برای ورود به مقطع کارشناسی ارشد و تحصیلات تکمیلی را نادرست دانسته و گفت: «موجی که در ورود به مقطع کارشناسی ارشد و دکتری ایجاد شد، تماماً مثبت نبود، چراکه ورود این تعداد دانشجو از مقطع کارشناسی به دوره‌های تحصیلات تکمیلی به‌عنوان یک ضرورت حتمی و الزامی و کیفی برای حوزه آموزش ما شناخته نمی‌شود، بنابراین تا حدی این موج درست نبوده است.» او یکی از دلایل کاهش استقبال داوطلبان به تحصیلات تکمیلی را بیکاری دانش‌آموختگان تحصیلی دانسته و در حال آن را در کاهش ظرفیت پذیرش مقاطع تحصیلات تکمیلی عنوان کرده و گفت: «از طرفی هم با کاهش ظرفیت مقطع کارشناسی ارشد به دلیل ملاحظاتی روبه‌رو هستیم و احتمالاً همین بحث (کاهش ظرفیت پذیرش) را برای مقطع دکتری نیز خواهیم داشت، چراکه هرچه افراد به دنبال دریافت مدرک مقاطع بالاتر می‌روند، این به معنای ایجاد فرصت شغلی مناسب‌تر نیست و ما هم‌اکنون با بیکاری دانش‌آموختگان این دانشگاهی به‌خصوص در مقاطع تحصیلات تکمیلی مواجه هستیم.» معاون آموزشی دانشگاه تهران با بیان اینکه این پیام‌ها به جامعه انتقال پیدا کرده است، گفت: «این پیام‌ها به جامعه منتقل شده و بر تصمیم‌گیری داوطلبان برای ادامه تحصیل تأثیر گذاشته است.» او کاهش تعداد داوطلبان کارشناسی ارشد را پدیده‌ای منفی ندانسته و گفت: «آنچه اکنون مهم است کیفیت تحصیلات تکمیلی و ورود دانشجویانی است که شایستگی‌های درس خواندن در مقطع کارشناسی ارشد را دارند، من در مجموع روند کاهش داوطلبان مقطع کارشناسی ارشد را به‌عنوان یک پدیده منفی تلقی نمی‌کنم و به‌لحاظ کیفیت دوره‌های تحصیلات تکمیلی نیز تأثیر منفی بر آموزش عالی ما نخواهد داشت.» او از کیفیت تحصیلات تکمیلی به جای کمیت دفاع کرده و گفت: «وزارت علوم

کاهش پیک جمعیتی و تأثیر آن بر داوطلبان ارشد

گروهی معتقدند یکی دیگر از دلایلی که برای کاهش داوطلبان مقطع کارشناسی ارشد بیان می‌شود، کاهش پیک جمعیتی محصلان کشور است. این گروه مهم‌ترین دلیل کاهش تعداد داوطلبان ارشد را عبور این پیک اعلام می‌کنند که برای مدتی نیز کنکور سراسری را دچار مشکل کرده بودند. برای برآوردی آماری می‌توان مقایسه‌ای بین تعداد داوطلبان کنکور سراسری و آزمون کارشناسی ارشد داشته باشیم؛ از آنجا که طبق روال آموزشی داوطلبان ورود به دانشگاه چهار سال بعد متقاضی ورود به مقطع کارشناسی ارشد هستند، می‌توانیم تعداد داوطلبان ورود به مقطع کارشناسی ارشد را با تعداد داوطلبان مقطع کارشناسی مقایسه کنیم. بر این اساس اکثر داوطلبان مقطع کارشناسی ارشد سال ۹۵ دانشجویانی بودند که در آزمون سراسری سال ۹۱ شرکت کرده و از این طریق وارد دانشگاه شدند و داوطلبانی که در سال ۹۸ متقاضی ورود به مقطع کارشناسی ارشد هستند نیز اکثراً دانشجویانی هستند که با آزمون سراسری سال ۹۴ وارد دانشگاه شده‌اند.

هرچند در فاصله سال‌های ۹۵ تا ۹۸ تعداد داوطلبان از ۸۷۷ هزار و ۸۴۱ نفر به ۴۸۱ هزار و ۸۲ نفر داوطلب رسیده داشته‌اند، اما ورودی‌های مقطع کارشناسی دانشگاه‌ها در سال‌های ۹۱ تا ۹۴ از یک میلیون و ۶۶ هزار و ۱۴۱ نفر به ۸۶۰ هزار و ۱۰۹ نفر کاهش داشته که برابر با بیش از ۱۹ درصد بوده است. در واقع تفاوت آماری در کاهش کاهش بیش از ۴۶ درصدی بین داوطلبان آزمون کارشناسی ارشد در سال‌های ۹۵ تا ۹۸ و کاهش حدود ۱۹ درصدی داوطلبان آزمون کارشناسی نشان دهنده آن است که مقطع کارشناسی ارشد بیشترین تأثیر را از فضای اجتماعی گرفته و به تبع آن با کاهش زیاد داوطلبان روبه‌رو بوده است. براساس این آمار تعداد داوطلبان مقطع کارشناسی کاهش پیدا کرده است اما شاهد عبور قابل ملاحظه‌ای از پیک جمعیت در آزمون‌های سراسری نیستیم، یعنی در صورت عبور نکردن پیک جمعیتی از کنکور سراسری عملاً نمی‌توانیم انتظار عبور پیک جمعیتی از مقطع کارشناسی ارشد را داشته باشیم، مگر آنکه انگیزه‌های دیگری مانع از حضور داوطلبان در این مقطع باشد.

مسئله شغل و نگرانی از آینده

یکی از مسائلی که در کنکور سراسری و آزمون کارشناسی ارشد ۹۸ وجود داشت، میزان بالای داوطلبانی بود که با وجود مجاز به انتخاب رشته شدن، هیچ دانشگاهی را انتخاب نکردند. این موضوع به نظر می‌رسد ناشی از یک تغییر نگرش در سیستم آموزشی کشور است، در حالی که در گذشته مدرک کارشناسی و کارشناسی ارشد به ماهوی آن دارای ارزش بود و افراد سعی می‌کردند دارای مدرک دانشگاهی باشند، اما در سال‌های اخیر شاهد تغییر نگرش و هجوم افراد برای قبولی در رشته‌های پزشکی و دانشگاه‌های برتر در آزمون سراسری و قبولی در دانشگاه‌های مطرح در مقطع کارشناسی ارشد هستیم. این در حالی است که در سال‌های پیش‌رو علاوه بر سیاست‌های دولت مبنی بر کاهش تعداد دانشجویان تحصیلات تکمیلی، شاهد کاهش علاقه داوطلبان به مقاطع بالاتر نیز خواهیم بود. به نظر می‌رسد مسئولان دانشگاهی به استقبال چنین روندی می‌روند، اما در صورت تداوم این امر، نگرانی‌های پیرامون کاهش روند علمی نیز افزایش پیدا خواهد کرد.

عبور از دانشگاه، حرکت به سمت دانش

یکی از فارغ‌التحصیلان مقطع کارشناسی ارشد کامپیوتر در گفت‌وگو با «فرهیختگان» دلیل روند کاهش علاقه به تحصیلات تکمیلی را عدم توانمندسازی دانشگاه‌ها بیان کرده و می‌گوید: «آموزش‌هایی که در دانشگاه به ما ارائه می‌دادند در بازار کار اهمیت چندانی ندارد و ما برای ورود به بازار کار مجبور به گذراندن دوره‌های جانبی در بیرون از دانشگاه‌ها هستیم.» او دانشگاه را به‌عنوان مدرک نگاه کرده و می‌گوید: «اکنون دو مساله به وجود آمده است، ۱- آنکه دانشگاه‌ها بیاییم تا مدرک داشته باشیم، ۲- به سمت آموزشگاه‌های خارج از دانشگاه برویم تا دانش‌های مربوط به بازار کار را کسب کنیم.» او اکنون شاهد عبور از دانشگاه به‌عنوان مرکزی برای آموزش تخصصی هستیم، هرچند زمانی دانشگاه به معنی تأمین نیروی متخصصی بود که دانش‌آموختگان آن پس از خروج می‌توانستند نیازهای بازار و جامعه خود را برطرف کنند، اما امروز این روند با مشکل روبه‌رو شده و همین مورد باعث عبور دانشجویان از دریافت مدرک دانشگاهی و کاهش رغبت آنها به دانشگاه شده است.

سال	تعداد داوطلبان کنکور سراسری	درصد تغییرات نسبت به سال گذشته
۸۹	۱,۲۸۷,۵۳۲	-
۹۰	۱,۱۳۸,۰۰۰	-۱۱/۶۱
۹۱	۱,۰۶۶,۱۴۱	-۶/۳۱
۹۲	۱,۰۸۳,۵۷۰	۱/۶۳
۹۳	۸۸۰,۷۵۶	-۱۸/۷۲
۹۴	۸۶۰,۱۰۹	-۲/۳۴
۹۵	۹۲۹,۷۹۱	۸/۱۰

سال	تعداد داوطلبان ارشد	درصد تغییرات نسبت به سال گذشته
۹۱	۹۳۰,۱۷۲	-
۹۲	۸۹۵,۱۰۰	-۳/۷۷
۹۳	۹۵۰,۹۴۳	۶/۲۴
۹۴	۸۱۲,۸۱۲	-۱۴/۵۳
۹۵	۸۷۷,۸۴۱	۸
۹۶	۷۳۵,۷۳۴	-۱۶/۱۹
۹۷	۶۱۵,۶۲۵	-۱۶/۳۳
۹۸	۴۸۱,۰۸۲	-۲۱/۸۵

درصد اشتغال دانشگاه‌های دولتی در مقطع کارشناسی (براساس نتایج طرح پایش وزارت علوم)

۶۱/۵۹

دانشگاه صنعتی سیرجان

۶۰/۰۴

دانشگاه یزد

۵۲/۹۸

دانشگاه بزرگمهر قانان

۵۰/۱۲

دانشگاه شهید باهنر کرمان

۴۹/۸۰

دانشگاه خوارزمی

۴۸/۶۹

دانشگاه شهید مدنی آذربایجان

۴۸/۳۸

دانشگاه حائری میبد

دستور فیلترینگ سایت‌های فروش پایان‌نامه صادر شد

مدیرکل حقوقی و امور مجلس وزارت علوم، تحقیقات و فناوری گفت: «بازرسی قوه قضائیه دستور فیلترینگ سایت‌های خرید و فروش پایان‌نامه و مقاله را صادر کرده است.» حسین آقابابایی در گفت‌وگو با ایرنا اظهار داشت: «یکی از شکایاتی که وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به بازپرسی فرهنگ و رسانه ارائه داده است، معرفی فهرست سایت‌های خرید و فروش پایان‌نامه‌ها و مقاله‌های تقلبی بود.» وی افزود: «در این زمینه نامه دستور بازپرسی برای فیلترینگ این سایت‌ها را مشاهده کرده‌ام.» مدیرکل حقوقی و امور مجلس وزارت علوم خاطرنشان کرد: «یکی از این سایت‌ها که بیشتر از سایر سایت‌ها اقدام به تبلیغات و خرید و فروش پایان‌نامه می‌کند، به‌تازگی مشتریان زیادی را جذب کرده است.» آقابابایی همچنین درباره شناسایی فروشندگان پایان‌نامه‌ها در موسسات غیرمجاز تأکید کرد: «فروشندگان پایان‌نامه‌ها شغل‌های پوششی داشته و مترجم هستند که اطراف میدان انقلاب یک واحد آپارتمان برای ترجمه، تایپ و تکثیر در اختیار داشتند.»

تعمیلی مراکز آموزشی از به علت آلودگی هوا

رئیس سازمان مدارس و مراکز غیردولتی و توسعه مشارکت‌های مردمی آموزش و پرورش گفت: «مراکز آموزشی و پرورشی (علمی آزاد و زبان خارجی) در شهرها و مناطقی که مدارس آنها به علت آلودگی هوا تعطیل است، دایر نخواهد بود.» مجتبی زینی‌وند با اشاره به آلودگی هوا و تعطیلی مدارس در برخی شهرها، گفت: «در همه شهرها و مناطقی که مدارس به علت آلودگی هوا تعطیل هستند، تمام مراکز آموزشی و پرورشی غیردولتی (علمی آزاد و زبان خارجی) دارای مجوز از آموزش و پرورش نیز تعطیل بوده و حق برگزاری کلاس را ندارند.» معاون وزیر و رئیس سازمان مدارس و مراکز غیردولتی و توسعه مشارکت‌های مردمی آموزش و پرورش افزود: «در چند روز گذشته و در پی بروز پدیده آلودگی هوا و بالا رفتن میزان آلودگی‌های جوی، هوای برخی استان‌های کشور به وضعیت ناسالم برای گروه‌های حساس رسیده که این امر باعث شده در برخی استان‌ها، شهرها و مناطق مدارس تعطیل شوند.»

تعداد دانشگاه‌های دولتی در سال ۹۹ کاهش می‌یابد

معاون آموزشی وزارت علوم از کاهش تعداد دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی در سال ۹۹ با اجرای طرح ساماندهی دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی خبر داد. علی‌حاکمی صمدی در گفت‌وگو با ایسنا ضمن بیان این مطلب در خصوص جزئیات اجرای طرح ساماندهی دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی گفت: «اجرای این برنامه توسط وزیر علوم شروع و حتی مجری طرح ساماندهی دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی تعیین شده که قرار است اجرای طرح را با اختیارات کامل پیش ببرد.» وی در ادامه از تکمیل و نهایی شدن طرح ساماندهی دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی خبر داد و تصریح کرد: «این طرح سال ۹۷ و نیمه اول ۹۸ انجام شده که امروز آن را نهایی و تکمیل کردیم.» کاری که باید انجام می‌گرفت، تعیین یک مجری برای اجرای طرح بود که این مجری را نیز مشخص کردیم.» وی با تأکید بر اینکه تعداد مراکز آموزش عالی دولتی ما با اجرای طرح ساماندهی دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی کمتر خواهد شد، افزود: «در نتیجه اجرای این طرح، برخی مراکز ادغام و برخی نیز جمع خواهند شد.»